

Poglavlje 7 - Okolišno i društveno upravljanje

Vareš Polimetalni Rudnik ESIA
Final V1.0

Februar 2022

7 OKOLIŠNO I DRUŠTVENO UPRAVLJANJE

7.1 Pregled

Ovo poglavlje ESIA-e opisuje kako Projekat Vareš predlaže upravljanje okolišnim i društvenim uticajima i rizicima tokom cijelog vijeka trajanja rudnika, kako je identifikovano u Poglavlju 5. Kompanija Adriatic Metals trenutno razvija svoj sistem okolišnog i društvenog upravljanja (ESMS), koji će detaljno opisati predloženi program upravljanja i monitoringa te odrediti način provedbe. Ovo poglavlje sažima sadržaj ESMS-a.

Mjere okolišnog i društvenog upravljanja obuhvataju sljedeće komponente i aktivnosti Projekta:

- Izgradnja svih komponenti Projekta, uključujući Pogon za preradu Vareš, stanicu za pretovar na željeznicu, transportni put, niskop Rupice i površinsku infrastrukturu.
- Rupice:
  - Ispumpavanje vode za podzemnu eksploataciju;
  - Podzemne rudarske aktivnosti;
  - Dovoz rude i otpada na površinu;
  - Postrojenje za drobljenja;
  - Zalihe otpadnih stijena i zalihe sirove rude;
  - Upravljanje vodama i oborinskim vodama;
  - Postrojenje za zapunjavanje;
- Transportni put:
  - Prijevoz rude od Rupica do Pogona za preradu Vareš (VPP);
  - Prijevoz jalovine od VPP -a do Rupica radi zapunjavanja;
  - Prijevoz jalovine od VPP -a do suhog odlagališta jalovine (TSF);
  - Prijevoz finalnih proizvoda do stanice za pretovar na željeznicu Droškovac;
- Pogon za preradu Vareš;
  - Krug drobljenja i brušenja;
  - Flotacija;
  - Obrada i utovar proizvoda;
  - Suho odlagalište jalovine (TSF).
- aktivnosti zatvaranja na području Rupica i Pogona za preradu Vareš; i
- Nadzor nakon zatvaranja.

7.2 Sistem okolišnog i društvenog upravljanja

Sistem upravljanja skup je politika, alata, postupaka i internih kapaciteta za upravljanje okolišnim i društvenim rizicima Projekta. Sistem upravljanja pomaže u procjeni i kontroli rizika. Sistem upravljanja trebao bi biti primjeren svrsi i osmišljen tako da zadovoljava standarde izvedbe koji su relevantni za Projekat i potencijalne kreditore ili dioničare Projekta, poput EBRD -a.

EBRD PR1 zahtjeva od Adriatic Metalsa razvoj i održavanje ESMS-a primjerenog prirodi i obimu Projekta te razmjernog stepenu njegovih uticaja i pitanja na okoliš i društvo u skladu s GIIP-om. Uprava za Projekat Vareš stoga zahtjeva: (i) okolišnu i društvenu politiku; (ii) identifikaciju rizika i uticaja (ESIA i širu procjenu rizika Projekta); (iii) plan(ove) okolišnog i društvenog upravljanja; (iv) organizacijski kapacitet i predanost; (v) upravljanje lancem nabavke i (vi) monitoring i pregled.

Adriatic Metals je predan uspostavi ESMS-a za Projekat Vareš u skladu sa zakonodavstvom Bosne i Hercegovine i sljedećim smjernicama i standardima:

- Okolišna i društvena politika EBRD-a, uključujući provedbene zahtjeve;
- ISO 14001 Sistemi upravljanja okolišem;
- Vodeća načela UN -a o poslovanju i ljudskim pravima;
- Temeljne konvencije MOR-a o radu (one koje se bave slobodom udruživanja; kolektivnim pregovaranjem; ukidanjem dječjeg rada; odricanjem od prisilnog i obaveznog rada; i uklanjanjem diskriminacije u pogledu zapošljavanja i zanimanja);
- Zakon o podmićivanju UK-a;
- Zakon o modernom ropstvu UK-a; i
- Dobrovoljna načela o sigurnosti i ljudskim pravima.

ESMS je trenutno u razvoju i uzeti će u obzir nalaze ESIA-e i rezultirajuće zahtjeve za provedbu i upravljanje ublažavanjem i monitoringom. Ključni elementi definisani su u ovom poglavlju. Kontinuirano poboljšanje ESMS -a provodit će se tokom izgradnje i vijeka trajanja rudnika. Implementacija ESMS-a nastojati će svesti na najmanju moguću mjeru i ublažiti potencijalne uticaje na okoliš i društvo, istodobno promovišući zdravstvene, sigurnosne, društvene i okolišne standarde regulatornih agencija u BiH i primijenjenih međunarodnih kreditinih institucija.

Učinkovitost i prikladnost ESMS-a redovno će pregledavati odbor ESG -a i izvještavati o tome na tromjesečnim sastancima, u skladu sa statutom Odbora ESG -a.

Faza planiranja ESMS -a uključuje:

- Povremeni pregled važećih zakona, propisa, politika i smjernica;
- Identifikaciju svih postojećih okolišnih i društvenih osnovnih uslova i predviđenih uticaja identifikovanih unutar PU;
- Definiciju potrebnih ublažavanja i upravljanja kako bi se ograničili značajni uticaji;
- Definicija stalnih zahtjeva monitoringa;
- Definicija internih kriterija uspješnosti;
- Razvoj inicijativa za razvoj zajednice kako bi se korisno pridonijelo dugoročnoj održivosti lokalnih zajednica;
- Uspostavljanje zdravstvenih, sigurnosnih, okolišnih i ciljeva zajednice;
- Uspostavu programa monitoringa uključujući sisteme upravljanja podacima i izvještavanje;
-

- Identifikovanje unutarnjih i vanjskih potreba za resursima, uloga, odgovornosti i zapovjednih lanaca potrebnih za izvršavanje odredbi ESMS -a;
- Programe osposobljavanja; i
- Raspored provedbe i proračun.

ESMS će zahtjevati stalno preispitivanje i ažuriranje kako konačna konfiguracija operacije bude detaljno osmišljena.

7.3 Okolišna i društvena politika

Adriatic Metals razvio je i implementirao niz korporativnih politika koje se odnose na okoliš, društvena pitanja i upravljanje¹. Ove su politike dostupne na web stranici Adriatic Metals i dio su ovog ESIA paketa. Ukratko, ove politike uključuju:

- Politiku zaštite okoliša;
- Društveni učinak i politiku zajednice;
- Politiku nabavke;
- Izjavu o modernom ropstvu;
- Politiku ljudskih resursa;
- Politiku zdravlja i sigurnosti;
- Politiku ljudskih prava;
- Politiku klimatskih promjena;
- Trgovinsku politiku i Kodeks poslovanja i
- Politiku borbe protiv mita i korupcije.

7.4 Plan okolišnog i društvenog upravljanja

7.4.1 Planovi upravljanja

Za Projekat je razvijen niz planova upravljanja koji pokrivaju okolišne i društvene aspekte, koji detaljno pokrivaju razdoblje izgradnje, i bit će ažurirani kako bi detaljno pokrili operativno razdoblje, kada se izgradnja približi završetku. Okolišno i društveno upravljanje za zatvaranje obuhvaćeno je na visokom nivou kako u Konceptualnom planu zatvaranja rudnika, tako i u planovima upravljanja specifičnim za tu temu. Pred kraj operacija ti će se planovi ažurirati kako bi opisali detaljne zahtjeve zatvaranja. Razvijeni su sljedeći planovi upravljanja za Projekat:

- Plan upravljanja zdravljem i sigurnošću;
- Plan upravljanja ljudskim resursima (Operativni priručnik radne snage);
- Plan upravljanja kvalitetom zraka i stakleničkim gasovima;
- Plan upravljanja bukom i vibracijama;

---

¹ <https://www.adriaticmetals.com/corporate-governance/>

- Plan upravljanja saobraćajem;
- Plan upravljanja tlom, zagađenim zemljištem i kontrolom erozije;
- Plan upravljanja opasnim materijalima;
- Plan upravljanja otpadom i opasnim otpadom;
- Plan zbrinjavanja površinskog mineralnog otpada;
- Plan upravljanja kulturnom baštinom s procedurom slučajnog pronalaska;
- Plan upravljanja zdravljem, sigurnošću i zaštitom u zajednici;
- Plan upravljanja okolišem za izvođača radova;
- Plan otkupa zemljišta, naknade i obnove sredstava za život;
- Akcioni plan za biodiverzitet;
- Plan upravljanja vodama i otpadnim vodama;
- Plan anagažovanja zainteresovanih strana;
- Plan pripremljenosti i odgovora u hitnim situacijama i
- Idejni plan zatvaranja rudnika.

Adriatic Metals odgovoran je za osiguravanje učinkovitosti provedbe gore navedenih planova upravljanja i strategija monitoringa tokom cijelog vijeka trajanja rudnika. Za provedbu ESMS-a biti će potrebno odgovarajuće osoblje, oprema, mehanizmi izvještavanja i finansijska sredstva. Planovi upravljanja dio su paketa ESIA i bit će ugrađeni u ESMS.

Mnogi planovi zahtjevaju da se aktivnosti provode određenim redoslijedom ili na određeni način kako bi se postiglo uklanjanje/smanjenje/ublažavanje uticaja. Oni će se pažljivo pregledati i uključiti u različite ugovore o izgradnji jer će aktivnosti obavljati treće strane, a ne Adriatic Metals. To će se postići posebnim ugovornim klauzulama, a u slučaju ključnih ugovora, zahtjevom da izvođači imaju vlastiti ESMS i/ili razviju posebne planove upravljanja okolišem. U slučaju manje iskusnih lokalnih izvođača, Adriatic će pružiti podršku u razvoju ovih planova.

Svi planovi upravljanja su "živi" dokumenti što znači da će biti pod stalnim pregledom kako bi se osiguralo da se stavke provode u potrebnom vremenskom okviru, a prije nego što se određene aktivnosti dogode na licu mjesta. Svi planovi upravljanja pregledati će se najmanje jednom godišnje, ili kada se ostvare bilo kakve značajne promjene u Projektu ili projektnim aktivnostima.

Akcioni plan za biodiverzitet zahtjeva je kontinuirani pregled kako bi se osiguralo da se njegove aktivnosti provode pravovremeno. Djelomična provedba BAP-a potrebna je prije početka izgradnje jer će biti potrebno dovršiti nekoliko radnji prije nego što se mogu izvesti neki zemljani radovi i pripreme gradilišta. To se posebno odnosi na nadoknađivanje izvedivosti i obaveze.

7.5 Organizacijski kapacitet i predanost

Osnovan je Komitet za okoliš, društvo i upravljanje (ESG) kako bi se Nadzornom Odboru pomoglo u ispunjavanju njegovih nadzornih odgovornosti pregledanjem i praćenjem svih pitanja koja se odnose na upravljanje uticaja na radno mjesto, zajednicu ili okoliš (u skladu s politikama navedenim u Dodatku A), upravljanje odnosima s zainteresovanim stranama (uključujući relevantne aspekte ljudskih resursa) te pribavljanje dozvola i relevantne regulatorne rizike. Odbor će također nastojati utvrditi mogućnosti za jačanje licence Kompanije za rad, te održivost i otpornost zajednica i regija u kojima Adriatic kompanije posluju. To će pružiti pregled i smjernice izvršnom rukovodstvu po ovim pitanjima².

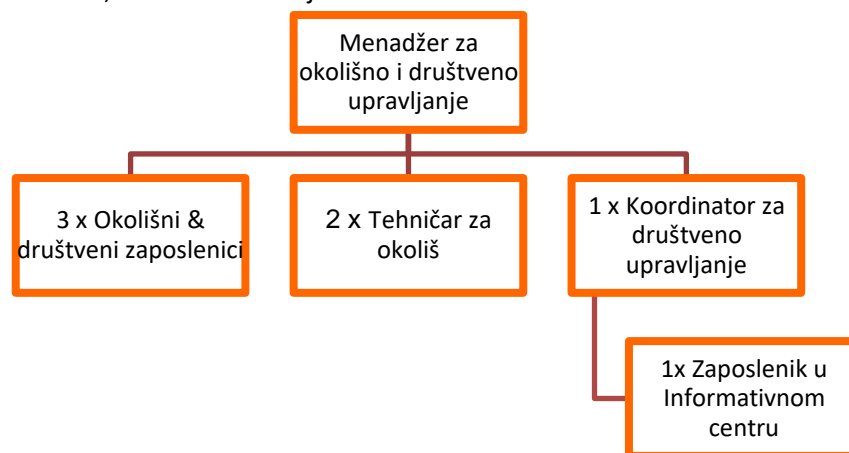
Za provedbu, upravljanje i praćenje ESMS-a biti će odgovoran Menadžer za okoliš i društveno upravljanje za Projekat Vareš, koji direktno podnosi izvještaj Generalnom Direktor za Projekat. Tim za zaštitu okoliša na licu mjesta sastoji se od nekoliko tehničara zaštite okoliša koji imaju svakodnevnu odgovornost osigurati provedbu radnji ESMS-a. Društveni tim vodi Koordinator za društveno upravljanje, uz podršku osoblja u Informativnom centru Vareš i vanjske kompanije za ljudske resurse. Posebne dužnosti tima za zaštitu okoliša i društvenu zaštitu uključuju:

- Usklađenost sa zakonskim i zahtjevima za pribavljanje dozvola za Projekat, s obzirom na okolišne i društvene aspekte;
- Usklađenost sa zahtjevima međunarodne najbolje prakse, uključujući Okolišnu i društvenu politiku EBRD-a (2019.);
- Osiguravanje provedbe ESMS-a tokom cijelog trajanja Projekta;
- Razvoj, pregled i provedba planova upravljanja izgradnje i djelovanja;
- Pregled, nadzor i provedba procjene uticaja na okoliš (ESIA);
- Osiguravanje da zaposlenici i izvođači, prema potrebi, prođu odgovarajuću obuku o ESMS-u i specifičnim aspektima ESMS-a;
- Izvještavanje Odbora i Odbora ESG-a o učinku E&S -a;
- Praćenje i izvještavanje o aktivnostima ESMS-a;
- Djelovanje u okviru i promovisanje temeljne vrijednosti Adriatic-a i strategije ESG-a
- Biti glavni kontakt za inicijative povezane s ESG-om unutar Kompanije; bliski rad i usklađivanje s višim rukovodstvom (i učešće na relevantnim sastancima Odbora ESG-a) radi razvoja i provedbe novih politika i akcionih planova ESG-a
- Djelovati kao katalizator pozitivnih promjena u ključnim temama ESG-a, uključujući odnose zajednice, pitanja voda, upravljanje jalovinom i transparentnost
- Potaknuti poboljšanja u ESG-u i ukupnu izvedbu održivosti
- Pružiti materijal i uvide u podršku razvoju vanjske komunikacije za odnose s ulagačima i angažmane vodstva
- Upravljanje odnosima po pitanjima ESG-a s relevantnim vanjskim tijelima

---

² Povelja Adriatic Metals Odbora za zaštitu okoliša, društvenu politiku i upravljanje

- Potaknuti provedbu Adriatic ESG strategije u koordinaciji s višim rukovodstvom, relevantnim odjelima i pružateljima usluga trećih strana
- Razviti metriku i povezane KPI-je/ciljeve za praćenje i poboljšanje učinka ESG -a u cijeloj Kompaniji
- Prikupiti i analizirati ESG podatke na imovinskom i korporativnom nivou
- Razviti strategiju za angažman Kompanije sa zajednicom, relevantnim međunarodnim organizacijama i civilnim društvom
- Voditi angažman zajednice i civilnog društva
- Planirati i nadgledati društvena ulaganja te, radeći zajedno s drugim menadžerima, promovisati lokalno zapošljavanje i nabavu
- Razviti odnose s unutarnjim zainteresovanim stranama kako bi podržali daljnju integraciju ESG-a u poslovanje Adriatic-a i strateško odlučivanje
- Podržati komunikacije i odnose s ulagačima u razvoju relevantnih sadržaja, uključujući objavljivanje na vanjskim komunikacijskim kanalima Adriatic-a (web stranica, društveni mediji itd.)
- Stalno pratiti trendove, standarde i inicijative ESG-a

Prikaz 7.1: Organogram Tima za okoliš i društveno upravljanje

7.6 Upravljanje lancem nabavke

Definicija vizije nabavke Adriatic Metalsa je „održiva, odgovorna lokalna nabavka koja gradi trajno pozitivno naslijeđe i direktno doprinosi snažnom lancu snabdjevanja te ekonomskom i društvenom razvoju zajednica i zemalja u regiji“.

Za Projekat je osnovan namjenski tim za nabavku koji će poduzeti upravljanje lancem snabdjevanja i lokalno upravljanje nabavkama. Standardi nabavke opisuju kako Adriatic Metals kupuje robu i usluge te definiraju uloge i odgovornosti za saradnju između tima za nabavku, poslovnih partnera i dobavljača Adriatic Metalsa. Standardi se temelje na korporativnim vrijednostima, strategijama i politikama s ciljem usklađivanja procesa, sistema i alata te osiguranja usklađenih poslova nabavke unutar Adriatic Metalsa i njegovih podružnica.

Adriatic Metals je predan:

- pridržavanju svih važećih zakonskih zahtjeva i drugih pravila, kodeksa i standarda čiji su potpisnici;
- provođenju obaveznih provjera radi procjene okolišnih i društvenih rizika povezanih s lancem nabavke, kontinuirano praćenje tih rizika i provedba mjera, kao što je rad s pružateljima usluga lanca nabave, kako bi se izbjegli ili umanjili mogući ili utvrđeni rizici;
- praćenju svih dobavljača kako bi se osiguralo poštivanje Kodeksa Ponašanja, borbe protiv mita i borbe protiv korupcije Kompanije;
- Nastojanju da minimalizuje prepreke za učestvovanje u aktivnostima nabavke za mala i srednja poduzeća (MSP) pojednostavljenjem procesa, osiguravajući da korpe roba i usluga nisu pakirane na način da budu dostupne samo velikim kompanijama i prilagođavanju potreba malih i srednjih preduzeća u smislu plaćanja u najvećoj mogućoj mjeri;
- razvijanju procesa informisanja za komuniciranje potreba i mogućnosti nabavke te podršku lokalnim dobavljačima u izgradnji kapaciteta i natjecanju za odgovarajuće ugovore, uključujući njihovu podršku pri dovršenju procesa ugovora;
- razmatranje ulaganja u potencijalne lokalne dobavljače za koje je vjerojatno da će zbog toga biti konkurentni i održivi;
- uključivanje vanjskih zainteresovanih strana u mogućnosti i obaveze u lancu snabdjevanja te javno izvještavanje o učinku; i
- praćenje usklađenosti s ovom Politikom i prikladnosti pratećih standarda i strategija te unutarnje i vanjsko izvještavanje o napretku lokalne nabavke.

Svi dobavljači proći će fazu pretkvalifikacije koja će obuhvatiti sljedeće aspekte: Borba protiv mita i korupcije; ESG (okoliš, društvo i upravljanje); Kodeks ponašanja dobavljača; Ljudska prava i moderno ropstvo; te Zdravlje i sigurnost.

Tokom postupka nabavke provodit će se dvije vrste obaveznih provjera:

- Obavezna provjera treće strane u kojoj će Adriatic Metals analizirati dobavljača i potvrditi da će ispuniti zahtjeve kompanije Adriatic Metal prije sklapanja ugovora. To pomaže identifikovati rizik i utvrditi ispunjava li dobavljač strateške, etičke i finansijske ciljeve poslovanja.
- Tekuća obavezna provjera je dio upravljanja izvođačima i predstavlja kontinuirani nadzor dobavljača. Učestalost će ovisiti o kritičnosti i nivou rizika povezanog dobavljača, ali će se stalna obavezna provjera provoditi nad svim potencijalnim dobavljačima.

Adriatic Metals će raditi s dobavljačima tokom svih faza procesa nabavke. To će uključivati redovne sastanke za komunikaciju i odnose s dobavljačima, izgradnju kapaciteta i pomoć za start-up kompanije na lokalnom području, te za dobavljače da dobiju priznate akreditacije gdje je to relevantno.

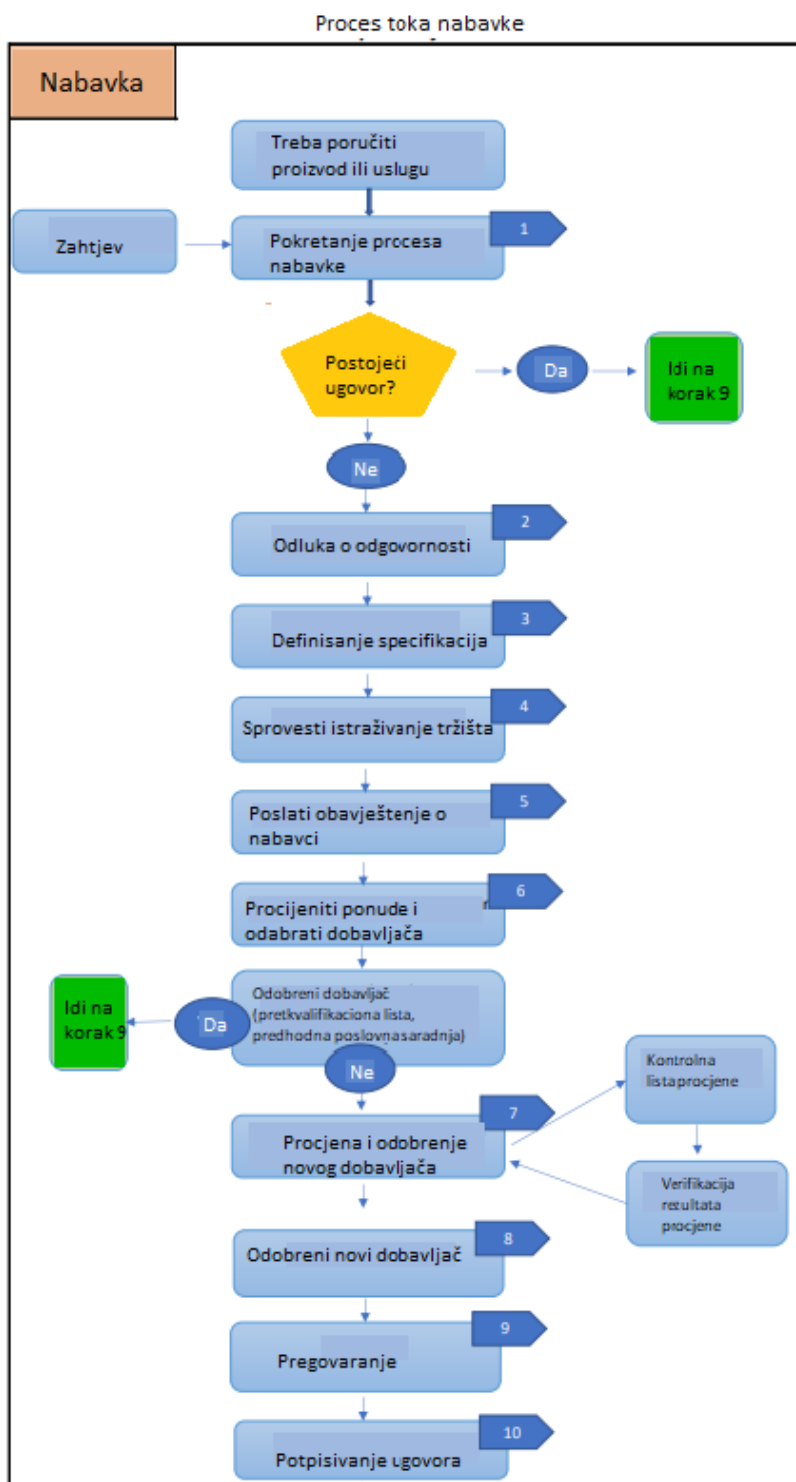
7.7 Upravljanje izvođačima radova

Izvođači će biti angažirani za poduzimanje rudarskih i transportnih aktivnosti za Projekat Vareš. Izvođači će proći kroz tenderski proces kako je prikazano na Prikazu 7.2.

Sve aktivnosti nabavke Adriatic Metalsa redovno će se revidirati od strane Interne revizije i ocjenjivati u skladu sa principima upravljanja nabavkama. Upravljanje nabavkama slijedi tri glavna principa:

- Primijenjena „podjela dužnosti” i „princip četiri oka”
- Dostupna definicija procesa zajedno s jasnom raspodjelom uloga i odgovornosti
- Dosljedna, transparentna i arhivirana dokumentacija o konačnim rezultatima procesa.

Kako bi se olakšalo pridržavanje ovih glavnih načela, Matrix dijagram toka nabavke dat je na Prikazu 7.2. Treba imati na umu da će se provoditi stalni nadzor tokom cijelog razdoblja ugovora kako bi se osiguralo stalno usklađivanje s politikama i postupcima kompanije Adriatic Metals.

Prikaz 7.2 Matrix dijagram toka nabavke

U vezi okolišnih i društvenih aspekata, izrađena je lista za provjeru (Tabela 7.1.) koja mora obuhvatiti sve ugovore za Projekat. Ti će aspekti biti pregledani tokom tenderske procedure.

Tabela 7.1: Kontrolni popis ESG tema koje moraju biti pokrivene u ugovorima Adriatic-a		
Tema	Željeni rezultat/cilj kontrole	
Sveobuhvatno	ESMS i EMP	Uspostavljanje ESMS -a ako je potrebno i razvoj EMP -a povezanog s projektnim ESIA -inim obvezama i ESMS -om, uslovima dozvola, nacionalnim propisima
	Okvir za politiku	Poštivanje politika Adriatic-a i EBRD-ovih zahtjeva za uspješnost, zahtjevi ESAP-a. Isporučiti prema registru preuzetih obveza Adriatic-a
	Koordinacija sa Adriatic-om	Izvođač će imenovati koordinatora odgovornog za ESG; Odredba za redovne koordinacijske sastanke koje će sazivati Adriatic; Dogovoriti linije i vrijeme izvještavanja Adriatic-a u slučaju ESG incidenta, ovisno o ozbiljnosti incidenta; Osigurati zajedničke planove pripremljene za vrijeme kada Projekat prolazi kroz promjene koje mogu imati ometajuće uticaje na članove zajednice
	Praćenje	Praćenje učinka na okoliš s redovnim izvještavanjem, povratnim informacijama i pregledom učinka i neusklađenosti; Ključni parametri okoliša koje treba pratiti
	Uvodna obuka za osoblje i dogovori za informativne sastanke	HSE koordinador za komuniciranje politika i zahtjeva za radnu snagu; Obavezno prisustvovanje ključnim treninzima i po potrebi usavršavanje; Sedmični sastanci HSE-a o radnoj snazi (i posebni ad hoc informativni sastanci) Registri posjećenosti koji se trebaju voditi i uključiti u izvještavanje Adriatic-a
	Izveštavanje o rezultatima i ciljevima	Mjesečno izvještavanje o sigurnosnim i okolišnim pokazateljima
	Upravljanje podizvođačima	Zahtjevati od podizvođača da se pridržavaju istih zahtjeva i pratiti njihovu provedbu
	Okolišni	Korištenje vode, tretman otpadne vode i upravljanje oborinskim vodama, sprječavanje uticaja na vodotoke.
Biodiverzitet		
Tlo		
Korištenje energije, korištenje goriva i emisije		
Nivoi buke, kontrola svjetlosti i prašine		
Upravljanje otpadom i recikliranje		
Procjena rizika, pripravnost i odgovor u hitnim situacijama		Provesti procjenu rizika specifičnu za Projekt u suradnji s Adriatic-om; U suradnji s Adriatic-om i lokalnim hitnim službama razviti, uposliti i implementirati posebne planove pripravnosti i reagiranja u hitnim slučajevima koji se odnose na ugovorne aktivnosti
Pristup zemlji i sanacija štete na lokalnoj infrastrukturi		Prije početka radova na bilo kojem području slijediti proceduru čišćenja tla Adriatic-a. Prijaviti i sanirati svaku štetu

Tabela 7.1: Kontrolni popis ESG tema koje moraju biti pokrivena u ugovorima Adriatic-a

Tema		Željeni rezultat/cilj kontrole
Društveni	Lokalno zapošljavanje i osposobljavanje	Izvođač će raditi s Adriatic-om na identifikaciji i zapošljavanju lokalnih radnika prema dogovorenim ciljevima. Potrebno je navesti programe osposobljavanja prije zapošljavanja (potencijalno putem vladinih agencija i/ili obrazovnih institucija) Obavezati se na 'lokalizaciju' radne snage tokom vremena ako se na početku ugovora ne mogu pronaći odgovarajuće kvalifikovani kandidati (za to bi moglo postojati vremensko ograničenje, npr. u roku od 4 godine 95% radne snage trebalo bi biti bosanskohercegovačko)
	Lokalna nabavka	Izvođač će raditi s Adriatic-om na identifikaciji opcija i lokalnoj nabavci prema dogovorenim ciljevima, koristeći pretkvalificirane pružatelje roba i usluga gdje je to izvedivo; Uspostaviti proaktivan pristup izgradnji kapaciteta malih i srednjih poduzeća; Tamo gdje je moguće koristiti pretkvalifikovane pružatelje roba i usluga.
	Radni uslovi i radnička prava (npr. radno vrijeme, uznemiravanje i diskriminacija, dječji rad, rodno nasilje itd., Usklađenost sa bosanskim zakonima o zapošljavanju i stopama plaća)	Poštovanje politika Adriatic-a i nacionalnih propisa; Konkretno, radnicima će biti dopušten pristup Adriatic-ovom mehanizmu za podnošenje pritužbi radnika i postupku u vezi sa uzbunjivačima, kao i svim mehanizmima koje je postavio izvođač.
	Interakcija sa zajednicom	Angažman zainteresovanih strana vodit će i odobriti Adriatic; Osoblje izvođača će proći obuku o interakcijama zainteresovanih strana, uključujući ključne poruke; Doprinijeti informisanju /interakciji zajednice prema zahtjevu; Društvena ulaganja prvenstveno će poduzeti Adriatic Fondacija, ali se doprinosi izvođača (finansijski ili u naravi) potiču i bit će dogovoreni između izvođača i Adriatic Fondacije.
	Zdravlje i sigurnost zajednice uključujući upravljanje saobraćajem/sigurnost na cestama	Prema Adriatic-ovoj ESIA-i. Poštovanje politika i sistema upravljanja Adriatic-a; Pregovarati o uslovima pristupa klinikama i zdravstvenoj zaštiti zajednice i ambulantnim ustanovama
	Sigurnosna odredba	Poštovanje politika Adriatic-a i lokalnih propisa te poštovanje dobrovoljnih načela o sigurnosti i ljudskim pravima
	Pristup kulturnom nasljeđu i slučajnim pronalascima	Poštovanje Adriatic-ove procedure o slučajnim pronalascima.
	Organizacija smještaja radnika	Prema smjernicama EBRD -a/IFC -a
	Zaštita na radu	Poštovanje lokalnih zahtjeva zaštite na radu; Potrebno je osigurati i provesti proceduru upravljanja zaštitom na radu specifičnu za Projekt. (uključujući postupke odgovora na nesreće/incidente, bilježenje i izvještavanje); Implementacija sistema upravljanja zdravljem i sigurnošću specifičnog za Projekt

Tabela 7.1: Kontrolni popis ESG tema koje moraju biti pokrivena u ugovorima Adriatic-a

Tema		Željeni rezultat/cilj kontrole
Upravljanje	Borba protiv mita i korupcije	Poštivanje kodeksa ponašanja/politike Adriatic-a, uključujući uvonu obuku svih odgovarajućih zaposlenika
	Kodeks ponašanja	Poštivanje kodeksa ponašanja Adriatic -a, uključujući uvodnu obuku za SVE zaposlenike izvođača
	Interakcije s regulatornim tijelima	Uskladiti ih s Adriatic-om
	Pravna usklađenost	Usklađenost sa svim važećim lokalnim i nacionalnim propisima i utvrđenim međunarodnim standardima najbolje prakse

7.8 Monitoring i izvještavanje

7.8.1 Pregled monitoringa

Nakon osnovnog razdoblja monitoringa, okolišni i društveni nadzor provoditi će se u svim fazama Projekta, kako slijedi:

- Izgradnja: Rutinsko praćenje uključujući vizuelne preglede i nadzor aktivnosti izvođača;
- Operacije: praćenje usklađenosti s okolišem te zdravlja i sigurnosti na radu i u zajednici. Rutinsko praćenje rada i ponašanja osoblja vizuelnim pregledima i nadzorom, praćenje ključnih parametara okoliša, poput kvalitete zraka, kvalitete vode, buke i aspekata biodiverziteta;
- Društveno praćenje: Praćenje pritužbi i povratnih informacija osoba na koje Projekat ima uticaja.
- Praćenje zapošljavanja i nabavke: Nadzor i praćenje provedbe lokalnih strategija nabavke i zapošljavanja.
- Nadzor zatvaranja i nakon zatvaranja: praćenje okoliša i emisija tokom zemljanih radova i aktivnosti za zatvaranje/sanaciju. Praćenje osnovnih uslova za zagađivače i stanje okoliša nakon zatvaranja (stabilnost padina, tlo, vegetacijski pokrov i otpornost, kvaliteta vode).

Programi monitoringa za svaku okolišnu disciplinu definisani su u relativnim planovima upravljanja, kako je navedeno u odjeljku 7.1, i sažeto dole.

7.8.2 Aktivnosti monitoringa

Nadzor za različite okolišne discipline provodit će se na identifikovanim mjestima ispuštanja i na odabranim mjestima izvan projektnih aktivnosti, kako bi se nastavili mjeriti okolišni uslovi.

Tabela 7.3: Sažetak trenutnog monitoringa koje je potrebno	
Okolišna disciplina	Opis potrebnog monitoringa
Tlo	Vizuelno praćenje erozije na padinama na kojima je došlo do uklanjanja drveća. Vizuelno praćenje zaliha tla radi otkrivanja, erozije i degradacije. Praćenje uskladištenog tla radi erozije i zadiranja korova prije ponovnog uspostavljanja. 5 godišnjih uzoraka i procjena tla na ključnim lokacijama i onima koja su pod povećanim rizikom od kontaminacije (uključujući VPP i nizbrdo od skladišta za jalovinu).
Buka	Praćenje buke provodit će se na mjestima koja se smatraju reprezentativnim za osjetljive receptore najbliže Projektu povremeno kroz svaku fazu predloženog Projekta. Dodatno praćenje će se poduzeti kao odgovor na pritužbe na buku na relevantnim lokacijama.
Kvaliteta zraka i staklenički gasovi	Planirani rutinski vizuelni pregledi tokom izgradnje i rada radi procjene učinkovitosti aktivnosti suzbijanja prašine. Kontinuirano praćenje NOx i SOx kroz Gradko cijevi i prašinu kroz frizbi mjerače i ljepljive jastučiće. Praćenje odabranih lokacija na najbližim osjetljivim receptorima na transportnom putu i VPP -u, kao i praćenje okoliša u Varešu i Borovici. Koristit će se postojeće stanice/lokacije za praćenje kvalitete zraka gdje je to moguće. Povremeno postavljanje mobilne stanice za nadzor kvalitete zraka za čestice (PM10 i PM2,5) tromjesečno, podložno pregledu rezultata. Praćenje i bilježenje potrošnje električne energije i goriva na svim mjestima Projekta.
Hidrologija i hidrogeologija	Vizuelno praćenje: redovni pregledi mašina i opreme radi otkrivanja curenja. Vizuelni pregledi površinskih voda na sedimente ili vizuelne promjene u kvaliteti. Kontinuirano praćenje nivoa i protoka površinske vode te nivoa podzemnih voda oko lokaliteta i šireg sliva rijeke (Borovički potok, Vrući potok, Mala rijeka i Bukovica). Periodično praćenje kvalitete površinskih i podzemnih voda (mjesečno, odnosno tromjesečno) Praćenje nivoa podzemnih voda unutar podzemnog rudničkog područja, lokalnih izvora i bušotina te praćenje procjeđivanja, prema Planu upravljanja vodama i otpadnim vodama. Periodično praćenje izvora i bunara (nivo, protok i kvaliteta) koje koriste stanovnici Borovice. Postojeće tačke monitoringa koje će se koristiti.
Biodiverzitet	Praćenje i kontinuirano preispitivanje Akcionog plana za biodiverzitet i načina na koji se on provodi u tokom cijelog vijeka trajanja rudnika . Praćenje svih golih područja i ponovno obraslih područja kako bi se izbjeglo slučajno unošenje invazivnih vrsta i godišnje praćenje svakog novog rasta Japanskog dvornika, a na saniranim područjima pratiti uspješnost obnavljanja, osobito osnivanje sadnica drveća. Novo/obnovljeno stanište za uzgoj vodozemaca zajedno s odgovarajućim kopnenim staništem nadzirat će se kako bi se osiguralo da je kolonizacija uspješna i omogućit

Tabela 7.3: Sažetak trenutnog monitoringa koje je potrebno

Okolišna disciplina	Opis potrebnog monitoringa
	<p>će se poduzimanje svih sanacijskih mjera kako bi se osigurao pozitivan ishod. Službenik za okolišne radove bit će prisutan tokom izgradnje kako bi nadgledao ovaj aspekt, kao i sve ostale aktivnosti čišćenja zemljišta i izgradnje, kako je detaljno opisano u Akcionom planu za biodiverzitet.</p> <p>Vizuelno praćenje obnove rijeka i shema stvaranja ribnjaka osigurat će uspješno proaktivno ublažavanje.</p> <p>Povremeno praćenje kvalitete vode u rijekama u kojima se nalazi populacija bjelonogih rakova.</p> <p>Praćenje zamki kamerama na ruti tokom izgradnje i povremeno tokom operativnog razdoblja. Praćenje bi trebalo provoditi na potencijalnim prijelazima sisavaca, kao i na Šajnovički kamen i Grčki kamen.</p> <p>Vizuelno praćenje staništa i flore uz trasu prijevoza radi otkrivanja znakova taloženja prašine i svih povezanih oštećenja.</p> <p>Praćenje kvalitete staništa u područjima određenim za nadoknadu i neto dobit biodiverziteta (šume i livade).</p>
Društvo	<p>Godišnje praćenje društvenih pokazatelja, uključujući:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokalne statistike zapošljavanja za Projekat i izvođače. One bi trebale pokazati broj zaposlenih iz općine Vareš, Zeničko-dobojskog kantona i iz BiH. • Statistika lokalne radne snage; • Provedba lokalne strategije nabavke putem nabavke roba i usluga te broj lokalnih kompanija angažovanih i pretkvalifikovanih za djelovanje kao dobavljači Adriatic-a; • opći socioekonomski parametri uključujući sredstva za život, prihod, troškove života, sigurnost hrane, pristup uslugama, stanje infrastrukture, demografska kretanja i promjene za sve ključne zajednice; • Aktivnosti i učinkovitost Adriatic Fondacije; • Aktivnosti Općinskog vijeća te kako i s kojim nivoom djelotvornosti je mogao biti potrošen novac od poreza i autorskih prava te nivo javnog zadovoljstva takvim projektima; • Zdravstveni i društveni pokazatelji (u saradnji sa Domom zdravlja Vareš i Adriatic Metals klinikom); i • Pokazatelji obrazovanja (upisani učenici, prolaznost, mogućnosti daljnjeg obrazovanja). <p>Praćenje percepcije javnosti i aktivnosti angažovanja zainteresovanih strana:</p> <ul style="list-style-type: none"> • statistika društvenih medija; • Povratne informacije primljene na sastancima Odbora za odnose sa lokalnom zajednicom; • Registar zainteresovanih strana; • Registar žalbi i rješenja; i • Provedba plana angažmana zainteresovanih strana.

7.8.3 Izvještavanje

7.8.3.1 Prijavljivanje incidenata

Incident se definiše kao svaki događaj koji utiče ili potencijalno utiče na okoliš, zajednicu ili zdravlje, sigurnost i sigurnost zaposlenika ili članova zajednice, ili bilo koja aktivnost koja rezultira nepoštivanjem propisa, kršeći politike, standarde Kompanije ili obaveze.

Sljedeći događaji činit će incident:

- Incidenti i pritužbe zajednice;
- Slučajno izlivanje kemikalija ili goriva izvan rezerviranih ili namjenskih područja;
- Požari unutar operativnih područja;
- Povrede ili zamalo izbjegnuta opasnost;
- Okolišni incidenti ili aktivnosti zabranjene prema zahtjevima za pribavljanje dozvola, uključujući:
  - Emisiju buke;
  - Kvalitetu zraka;
  - Biodiverzitet - neovlašteno krčenje vegetacije, povreda ili uticaj na faunske vrste identifikovane u Poglavlju 4.5.
  - upravljanje otpadom i vodama i podzemnim vodama.

Izvještavanjem o incidentima upravljat će se u skladu sa ESMS-om i SEP-om. Incidenti će se bilježiti, procjenjivati i prijavljivati Komitetu ESG-a. Svi incidenti bit će javno objavljeni, u skladu s Planom angažmana zainteresovanih strana i Postupkom pripremljenosti i reagovanja u hitnim situacijama (vidi poglavlje 7.10).

7.8.3.2 Izvještavanje o okolišu i društvu

Tromjesečni izvještaji o okolišnom i društvenom upravljanju biti će izrađeni zajedno s izvještajima o angažmanu zainteresovanih strana. Tromjesečno izvještavanje sažeti će aktivnosti koje su poduzete i sve incidente koji su se dogodili. Izvještaji se dostavljaju Komitetu ESG -a i članovima Odbora.

Biti će potrebno izvještavanje kreditorima ili dioničarima o aspektima vezanim uz ESG. Raspored ovog izvještavanja biti će određen kao dio svakog procesa dogovora.

Adriatic će provoditi godišnje izvještavanje o ESG-u u skladu sa zahtjevima GRI-a, a o tome će se izvještavati godišnjom procjenom značaja. To će uključivati poglavlje posvećeno učinku ESG -a u Godišnjem izvješću dioničarima i, u skladu s promjenjivim razmjerima okolišnih i društvenih uticaja Kompanije i očekivanjima zainteresovanih strana, namjenski Izvještaj o održivosti. Kao dio ovog Adriatic će izvijestiti o sljedećem:

- Emisije stakleničkih plinova;
- Metrike kao što su potrošnja vode/jedinica proizvoda, potrošnja energije/jedinica proizvoda;

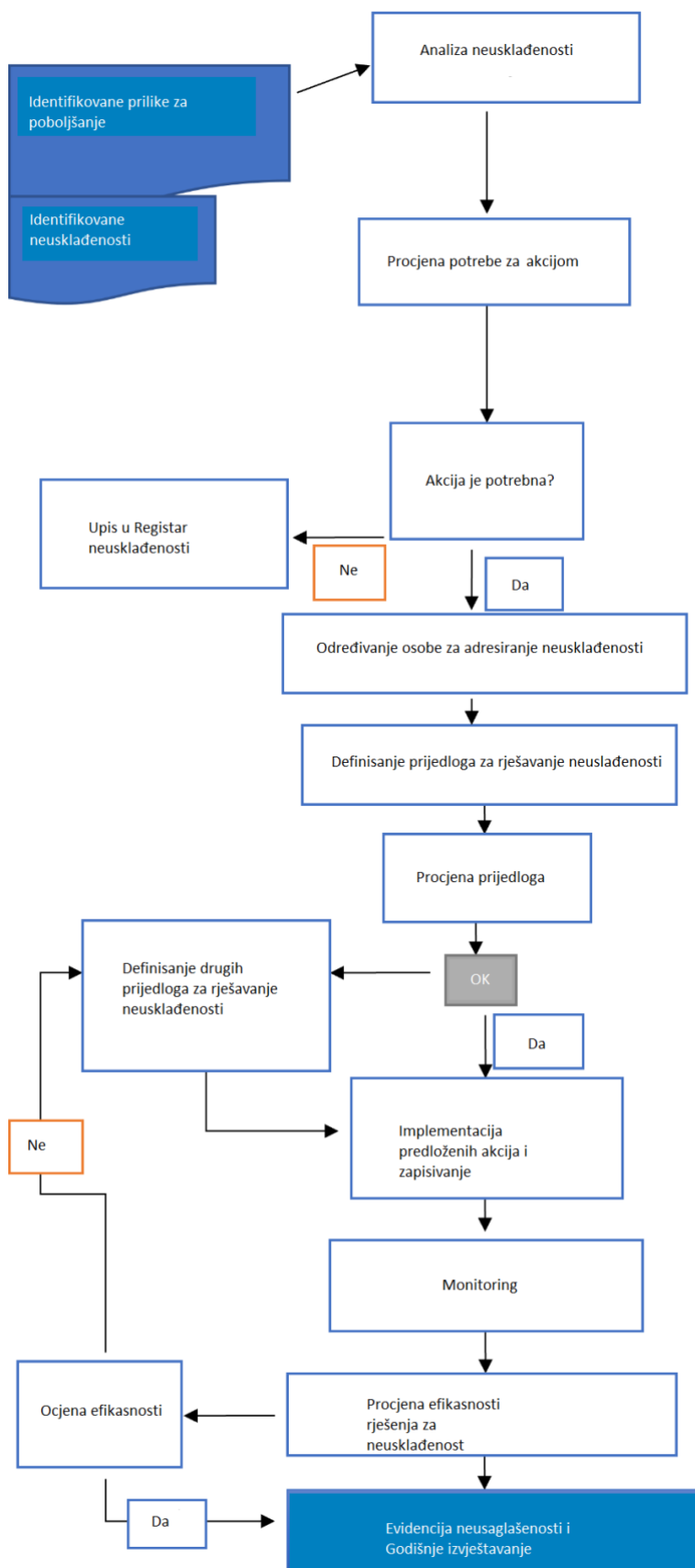

- Stopa učestalosti povreda izgubljenog vremena;
- Incidenti nepoštivanja zaštite okoliša;
- Aktivnosti upravljanja biodiverzitetom;
- Pojediniosti o radnoj snazi, uključujući direktne zaposlenike i one koje angažuju izvođači na licu mjesta, odražavajući i nivo lokalnog zapošljavanja i lokalne nabavke i rodnu strukturu radne snage projekta i srodnog upravljačkog kadra;
- Okolišni i društveni učinak prema ključnim pokazateljima učinka (KPI), uključujući usporedbe s prethodnim izvještajnim razdobljima;
- Plaćanja državnim, regionalnim i općinskim državnim agencijama u BiH;
- Žalbe zajednice;
- Trenutne aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana (uključujući i vladine agencije; grupe predstavnika zaposlenih; i Odbor za odnose sa lokalnom zajednicom); i
- Društvena ulaganja u zajednicu.

Izveštavanje će započeti tokom sljedećeg godišnjeg izvještajnog razdoblja, koje se očekuje krajem 2021/2022 finansijske godine.

7.8.4 Neusklađenosti

Ako aktivnosti monitoringa pokažu neusklađenost, Adriatic Metals će poduzeti postupak pregleda. Ovaj proces određuje izvor, put i uticaj neusklađenosti, a proces je opisan na prikazu 7.3.

Prikaz 7.3: Grafikon toka neusklađenosti

7.8.5 Upravljanje promjenama

Adriatic Metals stalno će pregledavati ESMS. Detaljno preispitivanje će se provoditi najmanje jednom godišnje, kada se Projekat približava fazi nastavka, kada su potrebne značajne promjene u dizajnu ili aktivnostima Projekta, kada se dogodi incident ili kada se primi pritužba zajednice.

Upravljanje promjenama (MOC) je **sistematski pristup organizacijskim promjenama s ciljem osiguravanja kontinuirane okolišne, društvene i sigurnosne izvedbe Projekta tokom cijelog procesa**. Ti sistematski procesi osiguravaju da se promjena tretira na proaktivan način. Iako se ovo poglavlje fokusira na MOC koji se odnosi na ESIA i ESMS, proces MOC-a Kompanije osigurati će da se uticaj značajnih promjena na okoliš, društvena pitanja i upravljanje uz tehničke, finansijske, sigurnosne i aspekte radne snage uzmu u obzir i dobiju odgovarajuću težinu.

Promjene u Projektu mogu se dogoditi zbog budućeg razvoja Projekta, na primjer ESIA se provodi prije faze detaljnog projektiranja. Adaptivne promjene mogu se dogoditi i tokom puštanja u rad Projekta i operacija. Proces upravljanja promjenama započeti će kada se utvrdi značajna promjena (kao što je gore definisano) bilo u elementima dizajna projekta ili u načinu rada, osim onih definisanih u Studiji izvodivosti, ESIA-i, nacionalnim dozvolama i detaljnom projektu. To mogu biti stvari poput promjene područja obuhvaćenog Projektom ili usmjeravanja puteva, ili korištenja nove hemikalije u značajnim količinama u pogonu za preradu. Proces rješavanja promjena i neizvjesnosti Projekta trebao bi prepoznati nivo promjena/ nesigurnosti kako je niže navedeno.

- Manji značaj – Prvi nivo, gdje se promjena ili neizvjesnost u velikoj mjeri smatraju beznačajnim za nalaze ESIA-e i uslove pribavljanja nacionalnih dozvola i ne utječu na sposobnost Projekta da ispuni zahtjeve društvene učinkovitosti navedene u ESMS-u. Ovaj nivo promjena može zahtijevati dodatne, ali ograničene okolišne ili društvene studije ili aktivnosti istraživanja.
- Umjerena važnost – Drugi nivo, za koji se smatra da je promjena ili neizvjesnost značajna za zaključke EIA-e, ali je unutar granica definisanog osnovnog slučaja Projekta obuhvaćenog ovom ESIA-om. Ovaj nivo može zahtijevati manje promjene ESMS -a i dodatna istraživanja ili procjene okoliša i društva.
- Visoka važnost – Treći nivo, gdje buduća značajna promjena ili neizvjesnost vodi do odstupanja od scenarija osnovnog slučaja ili njegovog ključnog aspekta. Potreban je dodatak ESIA-i ili nova ESIA te službeni postupak podnošenja i odobrenja.

Ovaj proces će osigurati da se Projekat može prilagoditi promjenama, istovremeno ispunjavajući relevantne zahtjeve zaštite okoliša i društvenu učinkovitost.

7.9 Operativni proračun ESMS -a

U razvoju Finansijskog modela u sklopu Konačne studije izvodljivosti (DFS), izrađen je proračun za provedbu ESMS-a. Kapitalni izdaci i operativni proračun omogućuju provedbu ublažavanja uticaja na okoliš, program monitoringa i izvještavanja, kao i sve aktivnosti koje će biti potrebne za upravljanje okolišem tokom vijeka trajanja rudnika.

7.10 Pripremljenost i reagovanje u hitnim situacijama

Za Projekat Vareš izrađen je Plan pripremljenosti i reagovanja u hitnim situacijama (EPRP). Plan opisuje proces pripremljenosti i reagovanja u hitnim slučajevima koji će se implementirati i podržati posebnim planovima reagovanja tokom faza izgradnje, puštanja u rad i operativne faze Projekta Vareš. EPRP je razvijen kako bi opisao standarde i posebne postupke koje će slijediti ADT i njegovi izvođači u slučaju hitne situacije povezane s Projektom.

Procjena rizika za Projekat provedena je kao dio inženjerskih studija, koje će se pregledati tokom faze detaljnog projektiranja, a zatim godišnje, ili kada se izvrše bilo kakve značajne promjene u Projektu ili aktivnostima. EPRP je razvijen na temelju postojeće procjene rizika i ažurirat će se svakom iteracijom procjene. Trenutno EPRP pokriva sljedeće vrste hitnih slučajeva:

- incident koji je rezultirao smrću;
- incident koji je rezultirao teškim ozljedama;
- požar, šumski požar i/ili eksplozija;
- vrijeme/klima;
- izlijevanje opasne kemikalije/ulja po vodi ili kopnu;
- spašavanje s visine/dubine ili ograničenog prostora;
- nesreća u vozilu/opremi;
- značajni pomaci u upravljanju skladištem jalovine;
- praćenje kvalitete zraka;
- evakuacija zgrade;
- potres;
- transportni put ili javna cesta; i
- incident rijeke/vodotoka.

EPRP se aktivira kada se dogodi incident (tj. nesreća, požar, izlijevanje, lične povrede itd.) koji je izvan kontrole osoblja koje se trenutno nalazi na mjestu događaja. Provedba ovog Plana ima za cilj ublažiti ili zaštititi osoblje Projekta, izvođače, imovinu i okolne zajednice od povreda; spriječiti onečišćenje okolnih površinskih i podzemnih voda opasnim materijalima; spriječiti oštećenje okoliša, a posebno faune i flore; osigurati postupke gašenja požara i opisati druge postupke reagiranja u hitnim slučajevima koji mogu biti potrebni na gradilištu.

Posebni postupci reagovanja u hitnim slučajevima detaljno su opisani u EPRP -u. Opće mjere uključuju sljedeće:

- Hitno prijavljivanje incidenta u Kontrolnu sobu za hitne slučajeve;
- Raspoređivanje tima za reagovanje u hitnim slučajevima i tima za upravljanje u hitnim slučajevima;
- Određivanje nivoa odgovora u hitnim slučajevima (incident, hitni slučaj ili kriza);
- Otkrivanje incidenata i podizanje alarma;
- Evakuaciju osoblja na unaprijed određene točke sigurnosti i pružanje hitne pomoći prve pomoći;
- Sistematsko i sigurno zatvaranje operacija tokom incidenata;
- Određivanje središnjeg mjesta kontrole incidenata za veće incidente;
- Zadržavanje/kontrola opasnih materijala/situacija;
- Potragu i spašavanje;
- Uklanjanje i/ili zaštita vitalne opreme, materijala i dokumenata;
- Procedure odobrenja ponovnog ulaska;
- Kontakte s vlastima, medijima i, prema potrebi, s lokalnom zajednicom (npr. pružanje savjetovanja ili druga podrška za sve žrtve i njihove obitelji);
- Zaštitu od požara; i
- Hitne medicinske slučajeve.

Adriatic Metals i izvođači radova razviti će program inspekcije i revizije kako bi se osiguralo poštivanje postupaka pripravnosti i reagiranja u hitnim slučajevima. Redovno praćenje i izvještavanje EPRP-a provodit će se putem mjesečnog izvještaja o EHS -u koje će biti pripremljeno i dostavljeno Generalnom direktoru. Izvještavanje će uključivati:

- Sažetak aktivnosti poduzetih tokom izvještajnog razdoblja;
- Sva odstupanja ili neusklađenosti s EPRP-om;
- Planirane aktivnosti tokom sljedećeg izvještajnog razdoblja; i
- Bilo koja druga pitanja koja izazivaju zabrinutost.

Kompanija Adriatic Metals provesti će program podizanja svijesti zajednice kako bi se osiguralo da su obližnje zajednice pripremljene za hitne slučajeve koji se mogu dogoditi, kroz proces podizanja svijesti i pripremljenosti za hitne slučajeve na lokalnom nivou (APELL) (UNEP 2001), ili slično. Preko Koordinatora za društveno upravljanje i/ili Menadžera za okoliš i društveno upravljanje, lokalnim zajednicama i vlastima bit će pružene informacije o strategiji Adriatic Metals-a za pripremljenost i reagovanje u hitnim slučajevima putem pružanja informacija, posebno u područjima:

- Saobraćajnih nesreća;
- Prirodne katastrofe;
- Zdravlja i dobrobiti; i
- Sigurnosti na cestama i svijesti o saobraćaju.

Postupak APELL definisan je u Planu pripremljenosti i reagovanja u hitnim situacijama i detaljno opisuje komunikacijski alat u deset koraka za vanjsku komunikaciju. Ova strategija je uspostavljena za upravljanje incidentima koji mogu uticati na najbliže zainteresovane strane, uključujući i druge industrijske djelatnosti, poput kompanija za sječu drva.